

Výskyt kůrovce *Hylastinus obscurus* (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) v Česku

Tomáš Fiala^{1,2}

¹AOPK ČR, RP Správa CHKO Slavkovský les, Hlavní 504, CZ-353 01 Mariánské Lázně; e-mail: tomas.fiala@nature.cz

²Česká zemědělská univerzita, Fakulta lesnická a dřevařská, Kamýcká 129, CZ00 168- Praha-Suchbát

FIALA T. 2023: Výskyt kůrovce *Hylastinus obscurus* (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) v Česku. (The occurrence of the bark beetle *Hylastinus obscurus* (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) in Czechia). *Západočeské entomologické listy* 14: 34–36, 10-10-2023

Abstract. Distribution of the bark beetle *Hylastinus obscurus* (Marsham, 1802) in Czechia is summarized in the paper. The bark beetle recently occurs in thermophilous areas belonging to eleven faunistic squares. *H. obscurus* is not considered a pest of red clover or alfalfa in Czechia.

Key words: bark beetle, faunistics, Czechia, *Trifolium*, *Medicago*

ÚVOD

Kůrovci jsou známí jako škůdci dřevin, ale méně často napadají i byliny. V Česku je pouze několik druhů, které k vývoji potřebují byliny. Jedním z nich je *Hylastinus obscurus* (Marsham, 1802) (Obr. 1) s potravní vazbou na bobovité (Fabaceae). Mezi jeho živné rostliny patří čilimníky (*Chamaecytisus* spp.), hlodáš evropský (*Ulex europaeus*), janovec metlatý (*Cytisus scoparius*), jehlice hadovitá (*Ononis natrix*), jetel luční (*Trifolium pratense*), j. plazivý (*Trifolium repens*), komonice (*Melilotus* sp.), štědřenec (*Laburnum* sp.), tolíce vojtěška (*Medicago sativa*), více-



Obr. 1. *Hylastinus obscurus*, lokalita Vernéřov. Foto: Zbyněk Kejval.

Fig. 1. *Hylastinus obscurus*, locality Vernéřov. Photo: Zbyněk Kejval.

nec (*Onobrychis* sp.) a vítečník sítinovitý (*Spartium junceum*) (REITTER 1916, NUNBERG 1981, AGUILERA 1989, PFEFFER 1995). V západní Evropě je jeho výskyt častější než v Česku a je považován za škůdce jetele a vojtěšky (PFEFFER 1989). V Severní Americe a v Chile je to invazní druh, a je tam rovněž škůdcem jetele (DEANE & MORRISON 1957, WATERS 1964, PARRA et al. 2013). *H. obscurus* provádí žír na kořenech hostitelských rostlin s preferencí větších kořenů. Sekundárně může zanášet do jeteloviny houbu *Fusarium avenaceum* (JIN et al. 1992). Vzhledem ke škodám byly zjišťovány volatilní látky, které by byly vhodné pro vnázení *H. obscurus* do lapačů. Jako volatilní látky byly rozpoznány etanol a *E*-2-hexenal (PALMA et al. 2012, PARRA et al. 2013). Odchyt druhu lze provádět i pomocí zemních pastí, protože v případě nepříznivého počasí se dospělci přemísťují lezením (CULIK & WEAVER 1994).

Tento příspěvek shrnuje údaje k výskytu tohoto kůrovce v Česku.

METODIKA A MATERIÁL

Faunistické údaje byly získány vlastní determinací, excerpcí literatury, z nálezové databáze Agentury ochrany přírody a krajiny (AOPK ČR 2023) a ze soukromých sbírek. Lokality nálezů jsou řazeny vzestupně dle čísel faunistických čtverců, čísla faunistických čtverců byla vypočtena pomocí nástroje dostupného na webu BioLib (BIOLIB 2023).

Použité zkratky: CHKO – chráněná krajinná oblast, MCH – Muzeum Chodská, Domažlice, NPP – ná-

rodní přírodní památka, PP – přírodní památka, coll. – sbírka, det. – určil, ex. – exemplář/-e, lgt. – sbíral, observ. – pozoroval, os. – osobní, rev. – revidoval.

VÝSLEDKY

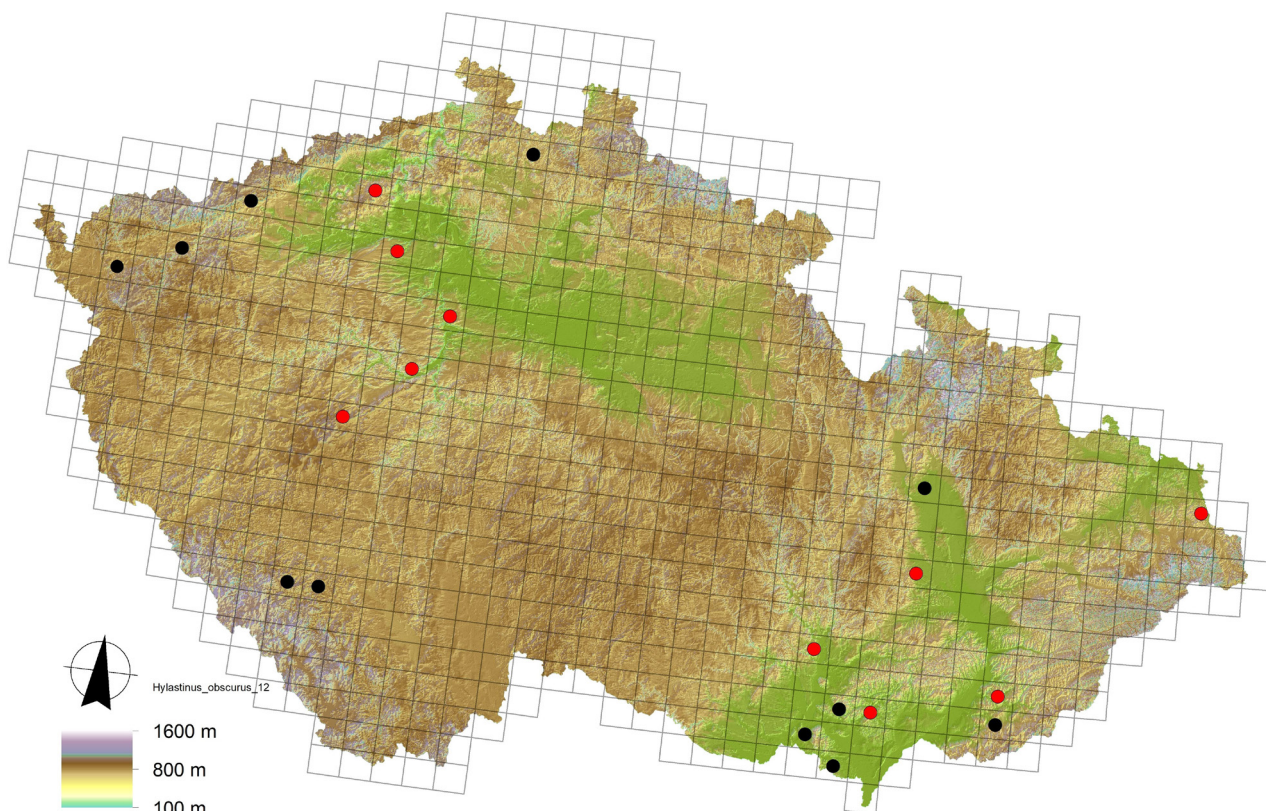
Bohemia: Židovice (5254), 27.V.2020, 1 ex., M. Průša et P. Vonička lgt., J. Kadlec det. (AOPK ČR 2023); Milešovka (5449), bez data (HEYROVSKÝ 1924); Verněřov (5545), 4.VI.2023, 1 ex., V. Velíšek lgt., T. Fiala det., M. Knížek rev., coll. MCH; Kostelec nad Ohří (5650), 6.V.1943, 1 ex., Pokorný lgt., M. Knížek det., coll. V. Týr; Dubina (5743), Harmánovský kopec, 5.VI.2016, 1 ex., S. Benedikt lgt., det. et coll.; Svatava (5841), 27.V.2016, 1 ex., J. Prokop lgt., S. Benedikt det. et coll.; Praha-Troja (5852), bez data (PFEFFER 1955); Řevnice (6051), bez data (PFEFFER 1955); Jince (6249), bez data (PFEFFER 1955); Dolany (6848), 14.V.2016, 1 ex., S. Benedikt lgt., det. et coll.; Volyně (6849), PP Na Opukách, 14.V.2016, 1 ex., S. Benedikt lgt., det. et coll.

Moravia: „Beskydy“, bez lokality a data (PFEFFER 1955); „Morava“, bez lokality a data (FLEISCHER 1927–1930); Nové Zámky (6268), PP Pod Templem, 18.V.2019, 1 ex., L. Bobot lgt. et coll., J. Procházka det.; Český Těšín (6277), bez data (PFEFFER 1955); Prostějov (6568), bez data (PFEFFER 1955); Holásky (6865), bez data (PFEFFER 1955); Uherský Brod

(6971), bez data (PFEFFER 1955); Popice (7066), IV.2020, 2 ex. (ex pupa), Z. Kraus lgt. et coll., J. Procházka det.; Čejč (7067), bez data (PFEFFER 1955); Kobylí (7067), 22.V.1998, 1 ex., V. Týr lgt. et coll., M. Knížek det.; Suchov (7071), NPP Búrová, 26.IV.2007, 1 ex., R. Szopa lgt., M. Knížek det. (AOPK ČR 2023); Dobré Pole (7165), 2018, 1 ex., J. Ryšavý lgt., D. Čudan det., doklad nedochován; Dolní Věstonice (7165), bez data (PFEFFER & KNÍŽEK 1996); Úvaly (7266), PP Kameníky, 17.V.2020, 1 ex., E. Ezer lgt. et coll., J. Procházka det.

DISKUZE A ZÁVĚR

Výskyt kůrovce *H. obscurus* v Česku je omezen na nižší nadmořské výšky (Obr. 2). Obdobně je tomu i v Rakousku (WICHMANN 1927). U výše uvedených lokalit v nadmořských výškách okolo 500 m n. m. (např. Dubina, Dolany a Volyně) se jedná o semixerotermní stanoviště (S. Benedikt, os. sdělení). PFEFFER & KNÍŽEK (1996) uvádějí, že tento druh je termofilní. Vyšší početnost druhu na suchých lokalitách a za suchého počasí byla potvrzena několikrát (KOEHLER & GYRISCO 1959, PRUESS & WEAVER 1959). Rojení probíhá koncem dubna a v květnu, druh má jediné pokolení za rok (DEANE & MORRISON 1957, PFEFFER 1989). Protože recentní nálezy v Česku jsou poměrně vzácné a doložené pouze v jedenácti fau-



Obr. 2. Síťová mapa Česka s výskytem kůrovce *Hylastinus obscurus*. Červené body – nálezy do roku 1999; černé body – nálezy po roce 2000.

Fig. 2. Grid map of Czechia, with the occurrence of the bark beetle *Hylastinus obscurus*. Red dots – findings by the year 1999; black dots – findings after the year 2000.

nistických čtvercích, nelze hovořit o tom, že by byl *H. obscurus* významným škůdcem jetele a vojtěšky, přestože byl jeden z uvedených exemplářů sesmýkán právě na vojtěškovém poli (J. Ryšavý, os. sdělení).

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří Stanislavu Benediktovi (Plzeň), Jiřímu Procházkovi (Moravské zemské muzeum, Brno), Jaroslavu Ryšavému (Písek) a Václavu Týrovi (Žihle) za poskytnutí údajů z jejich soukromých sbírek. Miloši Knížkovi (Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, Jíloviště) děkuji za revizi determinace nálezu z lokality Verněřov. Dále pak děkuji Jakubu Nebesáři (Mariánské Lázně) za vytvoření síťové mapy a Zbyňku Kejvalovi (Muzeum Chodsko, Domažlice) za fotografii jedince *H. obscurus*.

LITERATURA

- AGUILLERA A. P. 1989: *Hylastinus obscurus* (Marsham) (Coleoptera: Scolytidae). *IPA Carillanca* **8**: 58–59.
- AOPK ČR 2023: Nálevná databáze ochrany přírody. [Nature conservation findings database]. Online: <https://portal.nature.cz/nd/find.php> (navštíveno 21.8.2023).
- BIOLIB 2023: Nástroj pro výpočet mapovacích čtverců metodou KFME. [A tool for calculating mapping squares by the KFME method]. Online: <https://www.biolib.cz/cz/toolKFME> (navštíveno 1.9.2023).
- CULIK M. P. & WEAVER J. E. 1994: Seasonal crawling activity of adult root-feeding insect pests (Coleoptera: Curculionidae; Scolytidae) of Red Clover. *Environmental Entomology* **23**: 68–75.
- DEANE B. C. & MORRISON F. O. 1957: The distribution and importance of the Clover Root Borer (*Hylastinus obscurus* (Marsh)) (Coleoptera: Scolytidae) in Quebec. *Canadian Journal of Plant Science* **37**: 26–33.
- FLEISCHER A. 1927–1930: *Přehled brouků fauny Československé republiky*. [Overview of beetles of the fauna of the Czechoslovak Republic]. Moravské museum zemské, Brno, 483 pp.
- HEYROVSKÝ L. 1924: Přehled českých kůrovců. (Catalogue des Ipides de Bohême). *Lesnická práce* **3**: 169–176.
- JIN X., MORTON J. & BUTLER L. 1992: Interactions between *Fusarium avenaceum* and *Hylastinus obscurus* (Coleoptera: Scolytidae) and their influence on Root Decline in Red Clover. *Journal of Economic Entomology* **85**: 1340–1346.
- KOEHLER C. S. & GYRISCO G. G. 1959: Effect of root size and soil moisture on the number of Clover Root Borers present in Red Clover roots. *Journal of Economic Entomology* **52**: 658–660.
- NUNBERG M. 1981: *Klucze do oznaczania owadów polski. Część XIX. Chrzęszcze – Coleoptera. Zeszyt 99 – 100. Korniki – Scolytidae, Wyrzyniki – Platypodidae*. [Keys to the determination of insects of Poland. Part XIX. Beetles – Coleoptera. Workbook 99–100. Bark beetles – Scolytidae, pinhole borers – Platypodidae]. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 115 pp.
- PALMA R., MUTIS A., MANOSALVA L., CEBALLOS R. & QUIROZ A. 2012: Behavioral and electrophysiological responses of *Hylastinus obscurus* to volatiles released from the roots of *Trifolium pratense* L. *Journal of Soil Science and Plant Nutrition* **12**: 183–193.
- PARRA L., MUTIS A., ORTEGA F. & QUIROZ A. 2013: Field response of *Hylastinus obscurus* Marsham (Coleoptera: Curculionidae) to E-2-hexenal and limonene, two host-derived semiochemicals. *Ciencia e Investigación Agraria* **40**: 637–642.
- PFEFFER A. 1955: *Fauna ČSR. Svazek Kůrovci – Scolytoidea (Řád: Brouci – Coleoptera)*. [Fauna of ČSR. Volume 6. Bark beetles – Scolytoidea (Order: Beetles – Coleoptera)]. Československá akademie věd, Praha, 324 pp.
- PFEFFER A. 1989: *Kůrovcovití Scolytidae a jádrohlodovití Platypodidae*. [Bark beetles Scolytidae and pinhole borers Platypodidae]. Academia, Praha, 137 pp.
- PFEFFER A. 1995: *Zentral- und westpaläarktische Borken- und Kernkäfer (Coleoptera: Scolytidae, Platypodidae)*. Pro Entomologia, c/o Naturhistorisches Museum, Basel, 310 pp.
- PFEFFER A. & KNÍŽEK M. 1996: Coleoptera: Curculionidea 2. Pp. 601–607. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds): *Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO III*. Folia Facultatis Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis, Biologia 94, Masaryk University, Brno, 630 pp.
- PRUESS K. P. & WEAVER C. R. 1959: Effects of moisture on the Clover Root Borer and Red Clover yields. *Journal of Economic Entomology* **52**: 1166–1167.
- REITTER E. 1916: *Fauna Germanica. Die Käfer des deutschen Reiches. Band V*. K. G. Lutz' Verlag, Stuttgart, 359 pp.
- WATERS N. D. 1964: Effects of *Hypera nigrirostris*, *Hylastinus obscurus*, and *Sitona hispidula* populations on Red Clover in southwestern Idaho. *Journal of Economic Entomology* **57**: 907–910.
- WICHMANN H. E. 1927: Ueber die geographische Verbreitung der Ipiden (Vol.) II. Die Ipidenfauna Niederösterreichs und des nördlichen Burgenlandes. *Koleopterologische Rundschau* **13**: 42–80.

Obdrženo do redakce: 6.9.2023

Přijato po recenzích: 19.9.2023